

PROSTOR

24 [2016] 1 [51]

ZNANSTVENI ČASOPIS ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM
A SCHOLARLY JOURNAL OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

SVEUČILIŠTE
U ZAGREBU,
ARHITEKTONSKI
FAKULTET
UNIVERSITY
OF ZAGREB,
FACULTY
OF ARCHITECTURE

ISSN 1330-0652
CODEN PORREV
UDK | UDC 71/72
24[2016] 1[51]
1-130
1-6 [2016]

POSEBNI OTISAK / SEPARAT OFFPRINT

ZNANSTVENI PRILOZI | SCIENTIFIC PAPERS

117-129

PRIKAZI KNJIGA

REVIEWS OF BOOKS

Af

AKTUALNO
CURRENT THEMES

Eseji i ogledi

Rezenzije i prikazi knjiga, časopisa i izložaba.

Vijesti, suradnja, zanimljivosti, bibliografija,
znanstveni skupovi, tribine i predavanja.

Essays and Reviews

Evaluations & Reviews of Books, Journals and Exhibitions.

Information, Cooperation, Topics of Interest,
Bibliography, Conferences, Debates and Lectures.

MIA ROTH-ČERINA

ZNANSTVENI SIMPOZIJ O ARHITEKTU BORISU MAGAŠU ZBORNİK RADOVA

SCIENTIFIC SYMPOSIUM ON THE ARCHITECT BORIS MAGAŠ CONFERENCE PROCEEDINGS

A scientific symposium on the work of architect Boris Magas was held at the Karlovac City Hall on October 25th, 2014, almost to date of the first anniversary that one of the most prominent Croatian architects of the 20th century had passed away. The symposium brought together an array of distinguished lecturers who explored the author's comprehensive theoretical, architectural and pedagogical oeuvre. Their proceedings, collected in this book, display a heterogeneous compendium of scientific, personal, analytical, objective as well as subjective insights which paint a fragmented portrait of a multifaceted author and the times he created in. Although the compendium is divided into thematic chapters focusing on his theory, architecture, teaching and planning, brought together they prove the necessary intertwining of the theoretical and practical, artistry and engineering, erudition and commitment in a single work of lasting and universal value.

[Translated by author]

Udruga za zaštitu i razvoj kulturne i prirodne baštine Karlovca
Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
Sveučilište u Rijeci, Građevinski fakultet u Rijeci
Karlovac, Zagreb, Rijeka, 2016.

Str. 157, hrvatski
[27/22,5 cm, cb, meki uvez]

Odgovorni urednik: Zvonimir Gerber
Glavna urednica: Ariana Štulhofer
Recenzenti: Znanstveni odbor simpozija
(Velimir Neidhardt, Andrija Mutnjaković, Boris Morsan,
Zlatko Karac, Nana Palinić, Zorana Sokol Gojnik)
Lektura: Mirjana Ostoja

ISBN 978-953-59033-0-7
CIP 000932753 [NSK Zagreb]

U organizaciji Udruge za razvoj kulturne i prirodne baštine Karlovca 25. listopada 2014. godine održan je znanstveni simpozij o jednom od najistaknutijih hrvatskih arhitekata 20. stoljeća – akademiku Borisu Magašu. Gotovo o godišnjici njegove smrti, simpozij je u Velikoj vijećnici grada Karlovca okupio čitav niz istaknutih predavača koji su govorili o cjelovitom teorijskom, arhitektonskom i pedagoškom djelu. Njihova predavanja, okupljena u Zborniku, jednako tako predstavljaju heterogen kompendij znanstvenih, osobnih, analitičkih, objektivnih i subjektivnih, čak i projektantskih (projektiranih) uvida kojima se točkasto oslikava portret autora i duha vremena u kojem je stvarao.

Prvo, teorijsko poglavlje otvara tekst akademika Andrije Mutnjakovića kojim pozicionira Magašev teorijski rad u genealogiju ključnih djela hrvatske „arhitektonske književnosti” proteklih pet stoljeća i kroza nj obrazlaže utemeljenost Magaševih arhitektonike. Prilozi koji rasvijetljavaju pojedine aspekte teorijskog djela neminovno ga promatraju u kontekstu njegovih realizacija, pa i rekonstruiranja teorije na temelju vlastitoga graditeljskog iskustva. Precizan portret umjetnika ocrtao je Nenad Fabijanić pomoću izravnoga traga Magaševa projektantskog impulsa – crteža. Neposustajući niz skica i narisanih misli daje intiman uvid u razvojni, misaoni i životni luk arhitekta; analizira Magaševu jedinstvenu *slobodne invencije* pracenjem „rukopisa oka” i njegove konzekvencije u izvedenoj kući i detalju.

Drugi segment Zbornika – Arhitektura Borisa Magaša – okuplja najveći broj priloga, a među

onima koji su usredotočeni na distinktna područja projektantskoga djelovanja ističu se tekstovi koji daju nov uvid u poznate, ali i manje znane segmente opusa. Među njima je tekst Magaševu suprugu i suradnice Olge, profesorice na Građevinskom fakultetu u Rijeci, koja pišući o manje poznatim riječkim projektima mjestimice daje naslutiti i osobnu kroniku obitelji koje je životna dinamika nerazdvojno vezana, čak i oblikovana, razdobljima obilježnim velikim projektima, natjecajima i aktualnim gradilištima. Poseban je u tome nizu tekst/projekt Lea Modrcina koji, polazeći od praoblika trokuta, kvadrata i kruga, dihotomiju planarnoga i prostornoga analizira pomoću elementarnu formu i njezine derivacije do osamostaljenja. Izlaganja središnjega dijela Zbornika otkrivaju i studentske korijene Magaševih inovacije u sportskoj arhitekturi (Ariana Štulhofer), spiritualno i lokalno-specifično kasnijeg opusa sakralne arhitekture (Zorana Sokol Gojnik), pa i presjek novije hrvatske povijesti koja se implicitno čita u cjelovitog kronici nastanka i devastacije hotelskoga kompleksa Haludovo (Davor Podbregar).

Magašev pedagoški rad tumačen je u najsištem smislu – svrstavanjem priloga o utjecaju karizmatičnoga Učitelja na generacije studenata na Arhitektonskom fakultetu uz bok s onim segmentom djelovanja koji je afirmirao hrvatsku arhitektonsku tradiciju i ustrajno promovirao njezin prostorni identitet. Zlatko Karac u posljednjem prilogu trećega poglavlja rasvijetljuje korijene utemeljenosti cjelovitog angažmana u istraživanju i pro-

micanju hrvatske graditeljske baštine kroz kroniku sudjelovanja u istraživačkoj grupi profesora Andrije Mohorovičića i desetljeću asistenture na Arhitektonskom fakultetu od 1956. do 1966., te potom nastavljeno nekoliko godina nakon preuzimanja kolegija *Teorija arhitekture* 1983. godine.

Posljednje poglavlje, slobodno naslovljeno „Veliko mjerilo i urbanizam u teoriji i projektima Borisa Magaša”, daje uvid u značajne aktivnosti posljednjega desetljeća Magaševa života, u kojem se ističe angažman u Savjetu prostornog uređenja Republike Hrvatske. Helena Knific Schaps i Borka Bobovec ističu ključan Magašev doprinos u donošenju strateških dokumenata, smjernica, prijedloga i kriterija kojima je dao utemeljenost i smisao. U završnome poglavlju Boris Morsan vraća se na Magašev rodni grad kroz analizu „Magaševih linija”, urbanističkog prijedloga kojim artikulira područje istočno od Karlovačke zvijezde.

Uz navedene autore, vrijedne priloge koji problematiziraju bogati opus, teoriju i stručkovni angažman Borisa Magaša ovome su Zborniku dali još i S. Butijer, A. Faber, I. Gojnik, I. Juras, D. Kahle, B. Maričić, J. Rošin i A. Žunić, a u dodatku je objavljen i sažetak Smjernica i kriterija za arhitektonsku vrsnocu građenja. Bez obzira na formalnu podjelu izlaganja prema naglašenim aspektima Magaševih djela u pojedinim priložima, sakupljeni u cjelovitu zbirku oni zajednički potvrđuju neodvojivost i međusobnu uvjetovanost teorijskog i praktičnog, artističkog i inženjerskog, erudicije i angažiranosti u jedinstvenom opusu trajne i univerzalne vrijednosti.

LENKO PLEŠTINA

RADIONICA INTERIJERA

IZBOR STUDENTSKIH RADOVA AKADEMSKE GODINE 2014./2015.

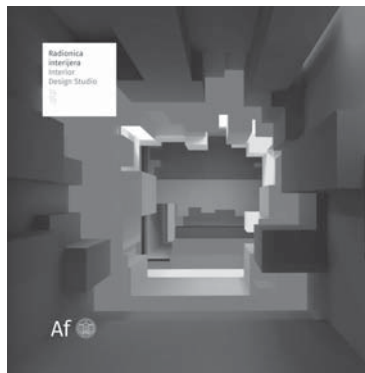
[UR. DINA VULIN ILEKOVIC]

INTERIOR DESIGN STUDIO

SELECTION OF STUDENTS' WORKS IN ACADEMIC YEAR 2014/2015

[ED. DINA VULIN ILEKOVIC]

Design of a building or a space always starts and ends with the interior, with thinking and developing a sensitivity towards it. Materials, textures, colours of the planes and volumes correspond to the forms and proportions of the human body while aesthetic experience derives from the psychological complexity of the human mind. This publication shows continuity of a high-quality approach to interior design teaching. It clearly illustrates the way the assignment is conceived and presents the results that students achieved in Interior Design Studio in academic year 2014/15. The twelve most successful projects have been selected here for presentation. The content of this publication is effectively organized and presented thus providing good insight into the course activities.

Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, 2014.

Str. 34, ilustrirano, hrvatski/engleski
[20/20 cm, meki uvez]

Recenzent: Lenko Pleština
Autorica i urednica: Dina Vulin Ileković
Lektura: Mirjana Ostoja
Prijevod: Neda Boric
Dizajn i prijelom: Mario Petrak

ISBN 978-953-8042-16-4
CIP 000929539 [NSK Zagreb]

Moglo bi se konstatirati da u arhitektonskom zahvatu, projektu građevine i prostora sve počinje ili završava interijerom, razmišljanjem i senzibiliziranjem arhitektonske priče na početku ili završetkom u mjerilu 1:1. Materijali, teksture, boje ploha i volumena koreliraju s mjerama i oblikom ljudskog tijela, a estetski je doživljaj u suptilnoj korelaciji sa psihom korisnika.

Kolegij interijera se u diplomskom studiju pojavljuje na samom kraju, u trećem semestru, s dva redovna i jednim izbornim kolegijem. Složen i zahtjevan predmet kojem je cilj razvijanje poimanja interijera kao zaključka i ishodišta arhitektonske kompozicije podučava se na Arhitektonskom fakultetu na kolegiju „Interijer“, a kreativno vježbanje provodi se na „Radionici interijera“. Niz cijenjenih nastavnika obilježilo je nastavu od inauguracije predmeta i profesora Mladena Kauzlarica do današnje voditeljice Dine Vulin Ileković. Afirmaciji kategorije interijera u edukaciji budućih arhitekata su doprinijeli i nastavnici u čijoj su praksi bila zapažena upravo interijerska rješenja, poput Ante Vulina, Miroslava Begovića, Ines i Nikole Filipovića, Nenada Fabijanića, Ivana Crnkovića, Maria Beusana i drugih. Zajedničku liniju, uz sve autorske posebnosti svakog ponaosob, čini intuitivan i u određenoj mjeri artistski pristup. Ovaj katalog pokazuje kontinuitet kvalitetnog načina rada na tom kolegiju kroz specifično koncipiran i postavljen zadatak čiji su rezultati prezentirani kroz izbor dvanaest vrlo uspješnih rješenja projektiranih na „Radionici interije-

ra“ u akad. godini 2014./2015. Ciljevi kolegija, te specifičnost predstavljenog zadatka, jasno su elaborirani u tekstovima voditeljice kolegija i urednice kataloga Dine Vulin Ileković. Prikaz radova u katalogu je atraktivno pripremljen i predstavljen karakterističnim prikazima i tekstovima.

U akad. godini 2014./2015. cilj je zadatka bio projektom interijera istražiti fenomen rada kod kuće kao karakteristike današnjeg življenja sve većeg dijela populacije. Proizimanje privatnog, polujavnog i javnog pruža mogućnost kreiranja netipičnih prostora nastalih sazimanjem i integriranjem elemenata različitih funkcionalnih karaktera, na zadovoljstvo korisnika. Studenti su prostor za stanovanje i rad namijenjen jednoj osobi oblikovali unutar definirane forme armiranobetonskog kvadra unutarnjih dimenzija 4.52×4.52×18.08 m. Volumen je trebalo smjestiti negdje na području Zagreba i okolice, a njegove dvije slobodne stranice su se mogle autorski interpretirati. Uz slobodno definiranje dobi, spola i zanimanja korisnika te položaja kvadra, njegova odnosa prema tlu, orijentacije i točke ulaza, trebalo je ispitati prostorne mogućnosti odnosa stanovanja i rada. Voditeljica postavlja pitanje: Kakav treba biti prostor da rad i boravak u njemu pobuđuje zadovoljstvo? Ističe kako su u najboljim rješenjima studenti, izbjegavajući predvidljiv i konvencionalan pristup, kreirali svakodnevni prostorni scenarij za odabranog korisnika kao prijedlog transformacije tradicionalnog pojma i značenja individualnog stanovanja koje sadrži radni pro-

stor. U odnosu prema kontekstu studenti su istraživali poroznost granica između funkcionalnih cjelina, kao i granica prema vanjskom prostoru, te definirali odnose prirodnog i urbanog ili javnog i privatnog.

Specifičnost predstavljenog zadatka je i način provedbe i mentoriranja radionica – uz nastavnike koji redovito sudjeluju u radu na kolegiju Radionica interijera, u školskoj su godini 2014./2015. sudjelovali i kolege drugih matičnih kabineta. U katalogu su predstavljeni najbolji radovi svih mentorskih grupa: Sumski kampanel (stud. J. Čudina, mentorice V. Mikić i M. Javorović Pehar), Matijin životni prostor (stud. A. Pasa, mentorica N. Cilinger), Urbana grafika (stud. M. Skoblar, mentori V. Oluć i M. Bertina), Mobilni kubusi (stud. M. Zeljko, mentorica S. Filep), Prostor u pokretu (stud. I. Đuzel, mentorice V. Mikić i M. Javorović Pehar), Dinamika statičnog (stud. K. Jukić, mentorica L. Prpić), Duhovnost svakodnevnog (stud. L. Matejčić, mentorica N. Cilinger), Umjetnikova promenade (stud. B. Pavičić, mentorica N. Cilinger), Intuitivan prostor (stud. M. Princić, mentori V. Oluć i M. Bertina), Svakodnevna scena (stud. A. Špoljarec, mentori D. Vulin Ileković i B. Vidaković), Boje zvuka (stud. M. Turk, mentori D. Vulin Ileković i B. Vidaković), Životni slojevi (stud. Mara Uroda, D. Vulin Ileković i B. Vidaković). Prikazani radovi izmjenjuju se s tekstovima voditeljice kolegija u kojima obrazlaže ciljeve kolegija, njegovu povijest, kontinuitet i značenje u obrazovanju arhitekata, te specifičnosti predstavljenog zadatka.

VELJKO ŽVAN

AUTOMOBIL

JEDNA POVIJEST

FEDA VUKIĆ

THE CAR
A HISTORY
FEDA VUKIĆ

The Car – A History, written by Feda Vukić, is a book whose title could easily fool the reader. Once we open the book's door (its cover, of course, but we commend the ingenious idea of designer Negra Nigoević who put a car's door knob suggesting we enter the world of cars by opening it), we will be surprised by the first contents page. Instead of an (expected) chronological history from the first models to today's racers, the titles of the book's ten chapters clearly announce a different approach. Spanning the invention of the wheel to McLuhan, the book is a very interesting read, as much as because of its insight into the automotive industry as because of its approach to analyzing the meaning of the car in human history. The chapters are meaningful and inspiring, and we can hope some of its thesis or chapters will become the base of further, separate research. In a new book – or books, perhaps.

[Translated by Mia Roth-Čerina]

UPI2M Plus
Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet, Studij dizajna
Zagreb, 2016.

Str. 255, hrvatski
[22,5/18 cm, boja, meki uvez]

Suradnik u istraživanju: Lovro Vukić
Urednica: Silvana Buconjić
Recenzenti: Daniela Angelina Jelincić, Mislav Ante Omazić
Dizajn: Negra Nigoević
Lektura: Vesna Arsovski

ISBN 978-953-7703-33-2
CIP 000931304 [NSK Zagreb]

Knjiga Fede Vukića *Automobil, jedna povijest*, lako bi mogla naslovom zavarati čitatelja. Kada otvorimo vrata knjige (korice, dakako, ali valja pohvaliti dosjetku Negre Nigoević koje je likovno opremila naslovnicu tipičnom automobilskom kvakom sugerirajući da otvaranjem ulazimo u svijet automobila), već će nas prva stranica sadržaja začuditi. Umjesto (očekivane) kronološke povijesti automobila, od prvih modela do današnjih jurilica, naslovi deset poglavlja jasno sugeriraju da se radi o sveobuhvatnom i originalnom pristupu.

Od kotača do McLuhana – u četiri bi se riječi preporučila knjiga. „Zavrtni kotač!” naslov je prvog poglavlja u kojem se uistinu započinje izumom kotača prije skoro četiri tisućljeća, a posljednje, deseto poglavlje nosi podnaslov „McLuhan i dalje”. S obzirom da je McLuhan predviđao (a što nije predviđao?) da će današnji automobil u budućnosti biti obična igračka, prisjećamo se da su i drevni Meksikanci izumili kotač ali su ga koristili samo kao – igračku.

Kao što za uporabu kotača nije dovoljna samo dosjetka, izum kotača, već čitav niz drugih okolnosti koje tom kotaču daju smisao, od konja ili govoda koji će kola vući do potrebe da se nešto prenese, tako i automobil nije samo genijalan izum već i zadovoljenje jedne potrebe u nastajanju. To je predmet Vukićeve knjige, automobil kao gospodarski, kulturni, umjetnički i socijalni fenomen, a ne puko prijevozno sredstvo. Naravno, neizbježno je obuhvatiti povijest automobila

kao proizvoda, od starih unikatnih grdosija, preko glasovitog Fordovog T modela, do današnjih električnih limuzina sa sofisticiranim elektronikom. Ali, ni najbolji mehaničar neće – ako rastavi automobil, uz lim, željezo, gumu, plastiku i boju – naci status, ugled, snove, čežnju, neće naci američki san i američke vrijednosti, neće naci uzavrele šezdesete, umjetničke tendencije, futurizam, tržišno takmičenje i konkurenciju. Ništa od toga u automobilu nema. Nema, ako ne znamo gledati. Vukić, srećom, zna i zato ćemo, čitajući (i gledajući) ovu zanimljivu knjigu, saznati pravu povijest automobila, ali onda i povijest nas samih. Jer povijest automobila nije i ne može biti ništa drugo nego povijest čovjeka, povijest koja stvara nove odnose, novu kulturu i nove vrijednosti.

Deset podjednako zanimljivih poglavlja Vukić posvećuje onim vrijednostima koje su stvorile automobil i koje je on, proizveden, stvarao. Iako kronološki poredana, poglavlja tematski obrađuju najzanimljivije fenomene. Već u početku, govoreći o parnom stroju i industrijskoj revoluciji, Vukić tehnologiju razumije kao «drugu prirodu» čime jasno definira tehniku kao novi prostor opstanka. Stoga već prvi automobil, onaj na paru, glomazan i praktički neupotrebljiv, nagovješćuje vlastitu budućnost, onu koju danas živimo. Radikalna promjena vremena i prostora koju donosi prva serijska proizvodnja automobila jest ona ista promjena koju je donijela već željeznica (za koju je Habermas rekao da je svijetu donijela novi kalendar) ali, kaže Vukić, s individual-

nom slobodom i mogućnošću impulzivnog kretanja. Slijede poglavlja koja tematiziraju pojavu industrijske estetike. Od Marinettijevog oduševljenja automobilom do obitelji Bugatti, Vukić nam pokazuje kako je automobil počeo dobivati konture umjetnički oblikovanog predmeta, ali opet to smješta u društveni kontekst i kulturne odnose pokazujući kako su proizvodnja stanova i automobila usko povezane. Jeste li, primjerice, znali da su Le Corbusierove ideje jeftinih stanova i Fordov T model dio iste priče?

„Američka noc” naslov je poglavlja koji govori sam za sebe. Više puta Vukić poseže za filmskim temama i naslovima kako bi slikom, predodžbom kontekstualizirao kulturne vrijednosti nekog razdoblja. Zanimljivo je i poglavlje „Pop Design” u kojem nas Vukić vodi kroz kratku povijest oglašavanja automobila. U to je vrijeme automobila već izgrađeni statusni simbol i komunikacijske se vrijednosti oglašavanja temelje na obećanjima sreće, slobode i erotike. Tehničke pojedinosti već su tada bile sporedne ili sasvim nebitne.

Vukićeva je knjiga iznimno zanimljiva, koliko zbog temeljitog uvida u povijest automobilske industrije, toliko i zbog pristupa koji u obzir uzima sve bitne elemente kojima se do kraja može razumjeti značenje koje automobil ima u ljudskoj povijesti. Poglavlja su sadržajna i inspirativna. Možemo se nadati da će poneke teze ili poglavlja autor u budućnosti razraditi kao zasebne teme. U nekoj novoj knjizi ili nekim novim knjigama.

DUBRAVKO BAČIĆ

DOBROVIĆ IN DUBROVNIK A VENTURE IN MODERN ARCHITECTURE

KRUNOSLAV IVANIŠIN, WOLFGANG THALER, LJILJANA BLAGOJEVIĆ

DOBROVIĆ U DUBROVNIKU POTHVAT MODERNE ARHITEKTURE

KRUNOSLAV IVANIŠIN, WOLFGANG THALER, LJILJANA BLAGOJEVIĆ

Dobrović in Dubrovnik traces the past and the present of the 1930s avant-garde modern architecture built in the Mediterranean landscape of the south Dalmatian coast. Extensive historical, theoretical, and phenomenological readings of events and forms, in two essays by architects Krunoslav Ivanišin and Ljiljana Blagojević respectively, describe a specific yet universal *Venture in Modern Architecture*. Condensed to geographically small area and hardly a decade, these quintessentially modern villas, gardens, and hotels built 70 years ago by the architect Nikola Dobrović (1897-1967), are presented through previously unpublished original design drawings, b&w period photographs, and the contemporary color photographs by Wolfgang Thaler. The color plates depict the beauty in decay of heroic works of modern architecture and admirably convey their meaningful Mediterranean resilience.

[Translated by author]

JOVIS Verlag GmbH
Berlin, 2015.Str. 176, ilustr. 160, biljeske (uza svako poglavlje),
appendix, biografije autora (na koricama)
[30/24 cm, tvrdi uvez, omot]Recezeni: Christopher Long, Dorde Zlokovic,
Andrija Mutnjakovic
Lektura i korektura: Mara Taylor
Oblikovanje: Philip Popoff, Bojan Vutov

ISBN 978-3-86859-357-0

Nakon višegodišnjih istraživanja praškog, dubrovačkog i beogradskog opusa arhitekta Nikole Dobrovića (Pecuh, 1897. – Beograd, 1967.) danas zasigurno s većim samopouzdanjem možemo reći da Dobrović i njegovo djelo više nisu samo fascinantna arhitektonska enigma. U posljednjih dvadesetak godina mnogi su se autori bavili različitim aspektima Dobrovićeve opusa, a sada je izdana i prva sintezna monografija o Dobrovićevim dubrovačkim projektima i realizacijama u cijelosti tiskana na engleskom jeziku. *Dobrović u Dubrovniku* knjiga je namijenjena ponajprije internacionalnoj promociji Dobrovićeve djela, ali možda i ponekomu domaćem sladokuscu. Na izradi monografije udružilo se troje vrsnih autora – Krunoslav Ivanišin, docent na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu, Ljiljana Blagojević, profesorica na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, te austrijski fotograf s posebnim nagučem za arhitektonsku fotografiju Wolfgang Thaler. I Ivanišin i Blagojević vrsni su poznavatelji Dobrovićeve opusa. Uz njihove nadahnute tekstove i izvrsne Thalerove fotografije, *Dobrović u Dubrovniku* se tako – iz Dubrovnika – dostojno prezentiran napokon zaputio i prema međunarodnoj stručnoj javnosti.

Knjiga je podijeljena u tri poglavlja, od kojih su prvo i treće tekstovi Krunoslava Ivanišina i Ljiljane Blagojević, a srednje poglavlje obuhvaća koloplet impresivnih fotografija Dobrovićevih realizacija u Dubrovniku i okolici koje je Thaler snimio 2010. godine. Thaler je inače bio inicijator nastanka knjige i motor cijeloga

pothvata pa je, uz izniman fotografski doprinos, i potpisan kao punopravni član autor-skog tima.

Tekst Krunoslava Ivanišina, naslovljen *Reading Nikola Dobrović, Looking at His Architecture*, prvo je poglavlje knjige. Pregledno, sustavno i akribično, Ivanišin u tekstu sistematizira višegodišnja istraživanja Dobrovićeve opusa. Čitajući Dobrovića i njegovu arhitekturu, Ivanišin kontekstualizira Dobrovićevo djelo u lokalnome dubrovačkom ambijentu, ali ga istovremeno argumentirano smješta i na širi europski arhitektonski horizont. Iz odlomka u odlomak u tekstu se otkrivaju višeslojni aspekti Dobrovićeve projektantske paradigme, potkrijepljeni solidnim teorijskim aparatom i izvježbanim okom interpreta: od konteksta povijesnog i međuratnog Dubrovnika do razumijevanja konstrukcije i forme kroz presjek, tlocrt i pročelja, ambijent i materijalizaciju Dobrovićevih ostvarenja, oblikovanje volumena i obloge – Ivanišin ustrajno i precizno analizira Dobrovićevu arhitekturu, nalazi joj poticaj i razloge, mjeru i esenciju.

Fotografije Wolfganga Thaler obuhvaćaju središnji dio knjige. Okom pasioniranoga promatrača Thaler fotografira Dobrovićeve interijere i eksterijere u stanju kakvom su danas, ništa ne skrivajući, ništa ne uljepšavajući. Veličanstvena je to i nijema vizualna analiza fascinantne arhitekture nastale u samo nekoliko godina i na malome području prije više od osamdeset godina, ali i podsjetnik na višedesetljetno, kontinuirano, premda i dostojanstveno propadanje.

Treći je dio knjige esej Ljiljane Blagojević (*A Lifetime of a Mediterranean Modern*), koja, potaknuta komparativnom analizom arhivskoga materijala, ovom prilikom traga za onim usputnim, gotovo efemernim temama, intimnim ili univerzalnim paralelama koje se pojavljuju u Dobrovićevim projektima: brat Petar – opsesivni slikar dalmatinskih krajolika i pejzaža, trajno fasciniran mediteranskim bojama i svjetlom; otok Lopud – poligon značajnih realizacija (Grand Hotel Lopud), no za Dobrovića i mjesto ratne oskudice, askeze i teorijskog rada, pa i nikad izgrađene vlastite kuće za odmor. Dotiče se i njegove klijentele, pretežito liječnika, ali i nerealiziranih projekata, potom i zgrada socijalne i medicinske namjene koje je projektirao, utjecaja češkog funkcionalizma, pa sve do simbolike naziva koje je Dobrović supljinom upisivao u svoje realizacije.

U dodatku knjige u skraćenom je obliku objavljen i prijevod Dobrovićeve teksta „Dubrovnik kao gradotvoračko svedočanstvo” iz 1966. godine. Osim Thalerovih fotografija u knjizi je objavljen i čitav niz izvornih nacrti, te dokumenata i fotografija iz razdoblja izgradnje pojedinih zgrada, a također su tiskani i precrti svih Dobrovićevih izvedenih projekata, no šteta što nisu prikazani u većem mjerilu. Knjiga je izašla u izdanju kuće JOVIS, uglednoga njemačkog izdavača specijaliziranog za arhitekturu i likovne umjetnosti. Tijekom 2016. godine, uz popratnu izložbu fotografija i nacrti, monografija je predstavljena u Zagrebu, Dubrovniku i Beogradu.

MIA ROTH-ČERINA

BERNARDO BERNARDI

DIZAJNERSKO DJELO ARHITEKTA 1951.-1985.

IVA CERAJ

BERNARDO BERNARDI

THE DESIGN WORK OF AN ARCHITECT 1951-1985

IVA CERAJ

The scientific monograph covering the most significant work of architect Bernardo Bernardi, the pioneer of Croatian design, is based on the doctoral dissertation and curatorial work of Iva Ceraj within the Croatian Museum of Architecture. It follows the didactic, theoretical, architectural and, foremost, design oeuvre of the most prominent Croatian industrial designer of the 20th century. The book sheds light on a previously unpublished selection of drawings and photographs, offering new insights into the surprising parallels with, and the creative influences of Scandinavian organic modernism, indicating Bernardi's strong affiliation to the democratic ideas of Scandinavian design. A lifelong promoter of humanizing the physical environment, Bernardi can be credited with establishing the design profession in the Croatian context as well as initiating the establishment of the School of Design in Zagreb.

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Hrvatski muzej arhitekture
Edicija Architectonica knjiga br. 8
Zagreb, 2015.

Str. 390, hrvatski/engleski
[30/24 cm, boja, meki uvez]

Urednik: akademik Andrija Mutnjaković
Recenzenti: Željka Čorak, Jasna Galjer, Tomislav Premerl
Dizajn: Borut Benčina – Art Studio Azinovic, Zagreb
Lektura: Biserka Sinković
Prijevod: Graham McMaster

ISBN 978-953-154-190-9
CIP 000924918 [NSK Zagreb]

U prvoj polovici 2016. godine u knjižnici HAZU promovirane su dvije znanstvene monografije u izdanju HAZU-HMA nastale na temelju doktorskih disertacija obranjenih na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu: „Ernest Weismann – društveno angažirana arhitektura” dr.sc. Tamare Bjazić Klarin i „Bernardo Bernardi – dizajnersko djelo arhitekta 1951.-1985.” dr.sc. Ive Ceraj. Osim po formalnim karakteristikama, strukturi i dizajnu, te su dvije knjige sestrinske i po tome što po prvi puta cjelovito rasvjetljaju opus i formativni utjecaj dviju pionirskih autorskih ličnosti hrvatske arhitekture odnosno dizajna.

Bernardo Bernardi bio je po obrazovanju arhitekt, i u poslijeratnom razdoblju (diplomirao je 1948. na Tehničkom fakultetu u Zagrebu) se pojavio na umjetničkoj sceni kao član grupe Exat '51. Knjiga prati njegovo djelovanje od 1951. i uloge unutar Exata kao promotora potrebe nove artikulacije oblikovane okoline modernog čovjeka, te pojmovnog zaokreta 'primjenjene umjetnosti' ka sintagmi 'industrijski dizajn' kao preduvjeta uspostave discipline dizajna u Hrvatskoj. Afirmaciji dizajna značajno doprinosi i pokretanje Zagrebačkog triennala, organiziranog prema milanskom uzoru, kao jedne od didaktičkih inicijativa Udruženja likovnih umjetnika primjenjenih umjetnosti Hrvatske (kojim Bernardi predsjedava u drugoj polovici 50-tih). U počecima vlastitog dizajnerskog rada, Bernardijevo ishodište je neposredna okolina – stan, tema kojom se počinje baviti odmah nakon diplome kao asistent Zdenka Strizica

na Katedri za arhitektonsko projektiranje Tehničkog fakulteta. Autorica detaljno obrađuje razvojnu putanju tog interesa i promocije 'kulture stanovanja' u širem društvenom kontekstu didaktičkih i sintetičkih aktivnosti posredovanih teorijskim radom, natjecajima i izlozbama na kojima sudjeluje tijekom 1950-tih i koje kulminiraju varijacijama 'Stana bliske budućnosti' nagrađenog na trećoj velesajamskoj izložbi „Porodica i domaćinstvo” 1960. Središnje poglavlje knjige posvećeno je Bernardijevu studijskom boravku u Finskoj, Švedskoj i Danskoj u jesen 1960., te izrazitom utjecaju te tromjesečne stipendije kako na vlastiti pristup oblikovanju, tako i na opsežnu promociju skandinavskog dizajna koja je uslijedila po povratku u Hrvatsku. Bernardi je nizom članaka i izložbi o dizajnu nordijskih zemalja, ali i opremanjem vlastitih aktualnih projekata namještajem, primjerice, Arnea Jacobsena, upoznao hrvatsku scenu sa sjevernoeuropskom tradicijom industrijskog oblikovanja i time dodatno utjecao na tadašnju artikulaciju vokabulara hrvatskog dizajna. (Zahvaljujući doprinosu višedesetljetnog mosta kulturne razmjene koja je uslijedila, jedan od četiriju uvodnika knjizi potpisuju veleposlanici četiriju nordijskih zemalja u Republici Hrvatskoj – Danske, Finske, Norveške i Švedske). Razdoblje 1960-tih i 1970-tih obilježili su projekti u kojima je ambicija humanizacije fizičke svakodnevice transponirana u prostore učenja, rada i turizma, poput opremanja Radničkog sveučilišta u Zagrebu 1961. (posebno detaljno ilustrirano nacrtima i fotografijama iz arhiva HMA, te fotografijama iz

arhiva današnjeg Pučkog otvorenog učilišta Zagreb), komponibilnih sustava uredskog namještaja, te javnih prostora i hotela. Posljednji segment knjige posvećen je Bernardijevoj izuzetno značajnoj ulozi u profesionalizaciji struke. Zauzimanjem za osnivanje sveučilišnog studija dizajna, programima temeljenim na istraživanju oglednih studijskih modela u Weimaru i Ulmu, te onima u Sjedinjenim američkim državama, kao i neumornim osnivačkim strukovnim angažmanima u ULUPUH-u, Centru za industrijsko oblikovanje i Društvu dizajnera Hrvatske, Bernardi je zaslužan za osnivanje Studija dizajna pokrenutog 1989., četiri godine nakon Bernardijeve iznenadne smrti, zahvaljujući nastavku angažmana kolega.

* * *

Monografija je promovirana 2. lipnja 2016. godine u Knjižnici HAZU, a pet dana kasnije uslijedilo je otvorenje istoimene izložbe u Hrvatskom muzeju arhitekture. Autorica je, u heterogenom postavu koji ilustrira različite aspekte bogatog i svestranog opusa, izložila reprezentativne primjerke očuvanog namještaja posuđenog iz institucija i ustanova za koje je projektiran, detaljne izvedbene nacрте, skice, crteže, tekstove, Bernardijeve fotografije i korespondenciju iz Osobnog arhivskog fonda autora koji se čuva u Hrvatskom muzeju arhitekture HAZU, upotpunjujući tako sve fasete portreta intenzivne autorske osobnosti. Na promociji i otvorenju izložbe više se puta ponovila potreba za uspostavom modela zaštite dizajnerskog naslijeđa 20. stoljeća, kao i potreba osnutka Hrvatskog muzeja dizajna.

MELITA ČAVLOVIĆ

ERNEST WEISSMANN

DRUŠTVENO ANGAŽIRANA ARHITEKTURA, 1926.-1939.

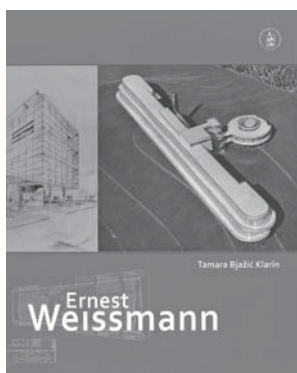
TAMARA BJAŽIĆ KLARIN

ERNEST WEISSMANN

SOCIALLY ENGAGED ARCHITECTURE, 1926-1939

TAMARA BJAŽIĆ KLARIN

The monograph *Ernest Weissmann – Društveno angažirana arhitektura [Socially Engaged Architecture] 1926-1939* presents the life and work of one of the leading figures of Croatian Modern architecture between the two World Wars. In this bilingual edition, the author chronologically traces his architectural career both at home and on the international architectural scene. The book vividly portrays Weissmann as a prolific and versatile architect with keen interest in architecture, theoretical issues and lively debates on the most progressive ideas in the field. The monograph also presents his entire architectural work. Some further research into Weissmann's work after 1939 and his international career in the United Nations would round off this monograph and provide the answers to the questions that might have remained unanswered. It would thus effectively contribute to a detailed profile of Ernest Weissmann and his architectural career.

HAZU – Edicija Architectonica
Zagreb, 2015.

Str. 349; ilustr. 212; literatura, izvori,
katalog radova, adresar
[30/24 cm, u boji, meki uvez, hrvatski/engleski]

Uvodna riječ: Andrija Mutnjaković
Predgovor: Ákos Moravánszky
Urednik: Andrija Mutnjaković

Prijevod: Andy Jelčić
Lektura: Barbara Smith Demo
Dizajn i prijelom: Borut Benčina – Art Studio Azinović,
Zagreb

ISBN 978-953-154-189-3
CIP 000908160 [NSK Zagreb]

Monografsko izdanje Ernesta Weissmanna nedvojbeno je neizostavno djelo hrvatske arhitektonske historiografije kojim se – zahvaljujući predanom istraživačkom radu autorice i dokumentiranju velikom količinom arhivskih izvora – rekonstruirala dinamika arhitektonske profesije razdoblja između dvaju svjetskih ratova. Autorica u stopu prati život i djelo Ernesta Weissmanna, jednoga od bitnih nositelja modernosti, te kroz teme umrežavanja – najprije s domaćim protagonistima na lokalnoj, a onda i na internacionalnoj razini – nadopunjuje i proširuje ustaljena uvjerenja, ali i otvara nove, možda dosad previdene istraživačke linije. Ernest, ili Encika za bliske prijatelje, nije čak ni uskom krugu poznanika mnogo elaborirao o svojim ekstenzivnim internacionalnim pothvatima i aktivnostima. Ovdje zasigurno treba tražiti razloge zbog kojih je ostao u određenoj mjeri enigmatična osoba, dosege čijeg životnog luka tek sada saznajemo. Njime se on otkriva kao protagonist internacionalnih modernih kretanja i sukreator progresivnih europskih arhitektonskih debata. Monografija precizno prati Weissmannovo djelovanje u razdoblju od 1926. do 1939. i predstavlja ga kao osobu koja je s jednakom važnosti i težinom nastupila ne samo kao arhitekt već i kao složena ličnost koja se koristi i pisanim medijima i javnim nastupima, pridržavajući se pritom usvojenih načela.

Vremensko ishodište ove monografije postupno je isprispovijedana i zaokružena priča o zagrebačkom *milieu* i arhitektonskim protagonistima 1920-ih i 1930-ih godina. Moguće je

pretpostaviti da se Weissmann već izuzetno rano tijekom studija zanima za pragmu i onu arhitekturu koje bi glavna odrednica bila svrhovitost postignuta čvrstim potezima, usvajajući tehničke vjestine na Visokoj tehničkoj školi i postizuci s vremenom u tome sve više uspjeha. Unutar čvrstoga referentnog polja prvoga dijela, koje je definirano kontinuiranom transmisijom iskustva i znanja, najprije germanskoga kulturnog kruga, kao nova čvrsta točka i poveznica – u čijem je polju utjecaja pored Weissmanna bila upletena i nekoć licina zagrebačkih arhitekata – otkriva se sada bečki arhitekt s tadašnjom pariškom adresom – Adolf Loos. On će u knjizi biti tek početak plodonosnoga pariškoga razdoblja Weissmannova života i rada, obilježenog ponajprije likom i djelom Le Corbusiera, u čijem je pariškom birou – poput Jurja Neidhardta – od svih arhitekata s prostora bivše Jugoslavije Weissmann odigrao najdužu epizodu.

Koliko god krug mladih arhitekata, budućih protagonista internacionalne arhitektonske scene, bio presudan u Weissmannovim budućim profesionalnim odabirima, toliko je staziranje i upoznavanje Le Corbusiera udaljilo mladoga Weissmanna od Corbusierovih ideala. Premda obojica, i Corbusier i Weissmann, razmišljaju o potencijalu prefabricirane izgradnje ponajprije stambenih zgrada, oni to čine s posve drukčijim stajališta. Saznajemo da Le Corbusier, svjestan opasnosti ponistavanja autorskoga umjetničkog doprinosa arhitektonskom djelu, ni u jednom trenutku ne oduzima arhitekturi status umjetničkog

artefakta, dok se Weissmann, nasuprot njemu, barem deklarativno – pod utjecajem konstruktivista Nikolaja Kollija i Marta Stama – u potpunosti priklanja trima nužnim premisama prefabricacije – ekonomici gradnje, tehnici i tehnologije, koje povezano s time bezrezervno prigrbljuje. Ta pariška epizoda života, rada i prijenosa iskustava, detaljno prikazana monografijom, trajno će obilježiti Weissmanna i baždari ga za teme koje će u potpunosti obilježiti njegov profesionalni rad u Zagrebu, gdje će prefabricaciju prepoznati kao rješenje sirihih socijalnih problema društva i alatom unaprijeđenja kvalitete života u domovini. Osim kao lijek za probleme stanovanja, on će prefabricaciju usvojiti i kod projekata bolničkih zgrada, koje sve redom pripadaju istoj arhitektonskoj istini te premda neizvedene, slove još i danas za ikone hrvatske moderne arhitekture.

Monografijom se poentira da jednako kako je format arhitektonskih natjecaja bio presudan za nastup Weissmanna u domaćoj sredini, toliko su upravo natjecaji bili presudni za pojavu nove arhitektonske paradigme – one *novoga gradnja* [Neues Bauen]. Natjecaji i izložbe natjecajnih radova uzeti su kao dokazi, osobito oni za Zakladni blok u Zagrebu koji su izrodili stručne polemike unutar arhitektonske zajednice, koja je još uvijek tražila ispravnu retoriku kojom bi artikulirala nove pojave i argumentirala potrebu za promjenama. Autorica sada formalnom analizom postupaka projektiranja usvojenih u Parizu umrežava, atribuirala i vrjednuje redom pozna-

te, ali i dotad nepoznate Weissmannove projekte, od kojih se bitnima pokazuje posebno projekt zgrade Radničkih ustanova na bivšoj Ciglani u Zagrebu. Taj postupak svladavanja velikog programa adiranjem pojedinačnih elemenata, grupiranjem prema namjeni i naknadnim povezivanjem prepoznaje kao ono što je Weissmannu omogućilo da na trima projektima za bolnice egzemplarno manifestira novi način razmišljanja o projektiranju – onaj sistemski.

Potaknut nemogućnošću realizacije nagradenoga natjecajnog projekta za Zakladnu i kliničku bolnicu, Weissmann osniva Radnu grupu Zagreb koja je, kako je navedeno, svoju razliku prema njoj srodnom Udruženju umjetnika Zemlja imala upravo u djelovanju u području arhitektonskog projektiranja, uvidajući očito važnost i u postavljanju dobrih primjera prakse za koju su se zalagali, a ne isključivo proklamiranjem vlastitih stajališta putem dostupnih im pisanih medija i izložaba (na kojima su bili jednako tako zastupljeni). S Radnom grupom Zagreb Weissmanna sada upoznajemo kao zustrug kritičara aktualnoga društvenog trenutka i političkog sustava, koji vjerujući u alternativu postojećem kapitalizmu, zauzima poziciju da bi državni interes trebao pomoći unaprijeđenju svih segmenata društva, pa tako i arhitekture kao njegova sastavnog dijela. Žarište je na akutnom problemu manjka stanova, usko povezanom s politikama stanogradnje, kako u Zagrebu tako i na globalnoj razini, u koju će Weissmann steći uvid nakon Drugoga svjetskog rata prili-

kom dugogodišnjeg angažmana u Ujedinjenim narodima.

Svoja će uvjerenja Weissmann dosljedno zastupati jer je, kako je jasno na promociji knjige potencirala i Željka Čorak, cijelim svojim životom demonstrirao socijalnu osviještenost i potrebu podređivanja individualnih potreba širim društvenim interesima. Na tome tragu treba razumjeti i Weissmannov doprinos svjetskoj historiografiji moderne arhitekture, koji je još i dodatno rasvijetljen izvornim dokumentima, a to je postojanje čak dviju drugih (alternativnih) verzija Atenske povelje. One su prikazane kao ključ razumijevanja one struje koju su činili lijevo orijentirani arhitekti – José Luis Sert, Mart Stam, Wells Coates i drugi, čiji je Weissmann aktivni član. Njegova su stajališta prilikom procesa donošenja povelje – kao *grand finale* rezolucije CIAM-ova četvrtog kongresa – bila dio obiju drugih verzija Povelje i ishodišna misao kasnijeg okupljanja 'ljevice' unutar CIAM-a usprkos otporima njegova vodstva djelatne do 1938. godine.

Dvije Weissmannove realizacije obiteljskih kuća u Zagrebu, obje ocijenjene kao antologijski prikazi hrvatske arhitekture, pripadaju nikako manje naprednom, već u odnosu na poznate Weissmannove prve natjecajne radove izmijenjenom pristupu projektiranja. Kuće Podvinec i Kraus u Zagrebu autorica naziva eksperimentima međuratne kulture stanovanja koje na pravi način prezentiraju Weissmannovo suvereno poznavanje prostornih konceptata: *raumplan*, *plan libre*, kao

SL. 1. POLJOPRIVREDNO ŠUMARSKI FAKULTET, RADNA GRUPA ZAGREB

SL. 2. WEISSMANN U ZAGREBU, 1930-IH

SL. 3. ZAKLADNA I KLINIČKA BOLNICA ZAGREB

SL. 4. VILA KRAUS

SL. 5. VILA PODVINEC U ZAGREBU

i visoke razine ostvarenja na području individualnog stanovanja domaćih autora. Povezivanje ovih različitih utjecaja nije učinilo kuće ništa manje rezolutnim arhitektonskim ostvarenjima, već naprotiv. Jedna od mogućih njihovih vrijednosti jest svakako *periferijski* odmak, koji bi se mogao prizvati u valorizaciji ovoga trećeg puta. Potvrda toga bila bi svakako i posljednja Weissmannova vlastita lošinska obiteljska ljetna rezidencija koja se, iako izuzeta iz ovoga prikaza jer ne pripada definiranom razdoblju istraživanja, svakako može smatrati kao nastavak Weissmannova arhitektonskog eksperimentiranja.

Osim potrebe vrjednovanja spomenute lošinske rezidencije, i druga prikazom međuratnog razdoblja postavljena pitanja – od akutnog problema stanovanja do nužnosti slobodnog raspolaganja zemljištem, koja će imati svoj epilog u periodu velikih društvenih i političkih promjena nakon Drugoga svjetskog rata – očekuju odgovor. Nadamo se da ćemo nastavkom ovakva sustavnog pristupa koji bi popratio Weissmannov put nakon 1939. godine, dobiti daljnji izuzetan doprinos ne samo lokalnom već sada i svjetskom korpusu povijesti arhitekture.

ZLATKO KARAČ

ARHITEKTONSKI NATJEČAJI U SPLITU 2006.-2010.

DAROVAN TUŠEK

ARCHITECTURAL COMPETITIONS IN SPLIT 2006-2010

DAROVAN TUŠEK

This is the fourth volume in Darovan Tušek's series of books dedicated to the architectural and urban-planning competitions in Split, which focuses on the competitions held between 2006 and 2010. This short five-year period saw a burst of activity in the field with 45 competitions presented in this most comprehensive volume of the series. The introductory part depicts the role of the Split-based Architects' Association in competition procedures as well as the corresponding rules and regulations. The central part of the book contains a chronological review of all competitions including the texts of the invitations for submissions and of the jury's decisions about the awards. The illustrated section of the book presents the awarded, purchased, and other competition entries. The author provides commentary about the post-competition situations, i.e. the issue of project realizations. In conclusion she brings forward the characteristics of the period and the architectural trends in Split that were set by those competitions.

Sveučilište u Splitu – FGAG; Društvo arhitekata Splita
Biblioteka Društva arhitekata Splita 9
Split, 2015.

Str. 752, bilj. 487, ilustr., izvori i literatura, Summary,
indeks imena, izvori grafičkih priloga
[23,5/16 cm, c/b, meki uvez]

Suradnici: Hrvoje Bartulović, Ana Grgić,
Sanja Matijević Barcot, Dujmo Žizic
Prijevod sazetka: Željka Zanchi
Grafičko oblikovanje i prijelom: Viktor Popović
Tisak: Kerschhoffset, Zagreb

UDK 72(497.5 Split)"2006/2010"
ISBN 978-953-6116-63-8 [FGAG]
CIP 151213025 [Sveučilišna knjižnica u Splitu]

Nakon što je Darovan Tušek 1993. na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu doktorirao s valorizacijskom tezom o doprinosu arhitektonskih natječaja razvoju međuratnog Splita (1918.-1941.), tu je disertaciju i objavio kao svoju prvu knjigu (1994.). Svjestan važnosti teme i odlične recepcije struke, kronološkim je slijedom prema istomu – dobro postavljenu i provjerenomu metodološkom obrascu nastavio istraživati i kasnije splitske natječaje pa je ubrzo objavio puno opsežniju studiju za razdoblje 1945.-1995. (1996.), potom je obradio desetljeće 1996.-2005. (2013.), a nedavno je publicirana i njegova četvrta knjiga u tome nizu za period 2006.-2010. (2015.). I dok se u prvim svescima autor pokazao kao uporan i pedantan istraživač – 'historiograf stare grada', uglavnom nepoznate, zametnute u arhivima i privatnim zbirka – u novijim je knjigama Tušek u drukciji uloži suvremenoga kroničara, svjedoka (pa i sudionika) zbivanja koja, zahvaljujući neposrednom uvidu u natječajna rješenja, ali i poslijenatječajna 'stanja na terenu', s autoritetom komentira i elaborira.

Zanimljivo je da je ova posljednja knjiga, iako pokriva najkraće razdoblje od samo pet godina, opsegom najveća, što je s jedne strane posljedica iznimne brojnosti natječaja provedenih u tome razdoblju (čak 45!), a s druge je strane to rezultat dostupnosti nove dokumentacije – raspisa, podloga, većine natječajnih radova, te protokola i zapisnika ocjenjivačkih sudova. Autorova dosljednost u strukturaciji knjiga potvrđuje se u sva četiri sveska, u koji-

ma sinopsis i sadržajna kompozicija gotovo u potpunosti slijede ideju prve disertacijske knjige, što Tušekovoj ediciji daje karakter jedinstvenoga višetomnog djela.

U *Uvodu* autor analizira splitsku natječajnu scenu ovoga razdoblja, bitno uvjetovanu tada aktualnim GUP-om, političkim okolnostima i mijenama u gradskoj upravi, kao i specifičnostima prosperitetnoga investicijskog vala tijekom posljednjega pretkriznog razdoblja. S tim u vezi elaborirana je uloga Društva arhitekata Splita u provedbi arhitektonskih natječaja, iako je određeni broj 'privatnih natječaja' realiziran izvan ingerencije strukovnoga društva, ponekad i uz jasan sukob interesa pojedinih aktera provedbe. Te su godine obilježene i promjenama u natječajnoj regulativi, gdje Tušek ističe važnost donošenja novoga *Pravilnika o natječajima...*, koji su zajednički pripremili i usvojili UHA i Komora arhitekata s namjerom da bude obvezujući korektiv u ponašanju svih članova.

Središnji dio knjige zauzima poglavlje *Kronologija natječaja provedenih u Splitu...*, u kojem je po dosljednom redosljedju prezentirano čak 45 natječaja. Svaki je elaboriran u nekoliko analitičkih cjelina (Inicijativa, Raspisivanje i tijek natječaja, Rezultati natječaja, Realizacija), s cjelovitim autorskim podacima za sve radove, te odabranim ilustracijskim priložima za svako rješenje. Posebno bih istaknuo važnost poglavlja *Realizacije* u kojem Tušek prati sudbinu provedenih natječaja do izvedbe (ako je do nje došlo), odnosno razloga zbog kojih se od mnogih tema odustalo ili

su realizacije provedene mimo natječajnoga rezultata. Svaki je tekst popraćen brojnim bilješkama – što faktografske naravi, s dopunskim podacima izvan službene natječajne dokumentacije, što bibliografskim referencama i odcjima pojedinih natječaja u lokalnom i strukovnom tisku.

U sinteznom poglavlju na kraju knjige *Sudionici i značajke arhitektonskih natječaja* Darovan Tušek donosi svojevrsnu statistiku natječajatelja i osvojenih nagrada: najčešće su na natječajima bili prisutni D. Rako (čak 15 puta), E. Šverko, N. Kezić, D. Gabrić, L. Pelivan i T. Plejić..., dok je u statistici nagrada osobito uspješan bio A. Kuzmanić, koji je sudjelovao na šest natječaja, a pobijedio na pet! Uz natječajatelje autor je analizirao i strukturu ocjenjivačkih sudova, investitore, vrste natječaja i natječajne teme, te vremensku distribuciju postupaka iz koje je razvidno da je 2008. bila najplodnija godina s 12 provedenih natječaja.

Knjiga je opremljena iscrpnom literaturom i izvorima koji predstavljaju dragocjenu dokumentacijsku bazu toga vremena za sva buduća istraživanja, a indeks imena olakšava pretraživanje pojedinačnih autorskih dionica. U svim Tušekovim knjigama obavezan je prilog i engleski sažetak, koji ima dostatnu informativnu važnost u afirmaciji kreativnog rada naših arhitekata pred inozemnim čitateljstvom. Nadamo se da Darovan Tušek već priprema petu knjigu, jer od 2010. do danas nataložila se cijela jedna nova povijest splitske arhitekture generirana recentnim natječajima.

JASENKA KRANJČEVIĆ

IZGRADNJA SPLITA U XIX. STOLJEĆU

STANKO PIPLOVIĆ

BUILDING UP SPLIT IN THE 19TH CENTURY

STANKO PIPLOVIĆ

This book is dedicated to the architectural and urban development of Split in the 19th century. It was the period when Split grew from a small neglected town into a major hub of its wider surroundings. The city underwent its political, cultural, economic and every other transformation. The book contains two main parts covering the French and the Austrian rule. The author has traced the city's urban and architectural development on the basis of the available books, documents, newspapers and projects. The book depicts the activities of the Split-based Association of Engineers and Architects and provides short biographies of the builders who left a trace on the city's 19th century urban design. The book also contains a seven-page summary in English.

Društvo prijatelja kulturne baštine Split
Split, 2015.

Str. 432, ilustrirano, literatura i izvori, kazalo osoba,
summary
[17,5/24; tvrdi uvez]

Urednica: Karmen Hrvatic
Recenzenti: Robert Plejić, Vesna Perković Jovic

ISBN 978-953-7698-03-4

Split, drugi grad po veličini u Hrvatskoj, dobio je još jednu vrijednu knjigu. Na jednome mjestu prvi je put cjelovito prikazan urbanističko-arhitektonski razvoj grada u XIX. stoljeću. Autor je knjige arhitekt dr.sc. Stanko Piplović, poznati neumorni istraživač graditeljskog nasljeđa Dalmacije te autor brojnih knjiga i članaka o urbanističko-arhitektonskom razvoju Splita. Namjera je autora bila rasvjetljavanje izgradnje grada odnosno vremena u kojem su stvarane pretpostavke za njegov kasniji nagli razvoj. Temeljem istraživanja brojnih i dostupnih podataka autor je želio čitateljima predočiti kako se gradio grad odnosno kada i pod kojim su uvjetima građene važne građevine koje Splitu daju gradski karakter, te koji su sve arhitekti u njemu djelovali.

Gradovi duge i bogate prošlosti poput Splita imaju svoje uspone i padove, a Split je tijekom XIX. stoljeća, nakon četiri stoljeća letargije pod venecijanskom upravom, doživio prostornu transformaciju jer se od zapuštene varoši preobrazio u važno središte širega okruženja. Ne smije se zaboraviti da je u to doba Split prolazio mukotrpan put političkog, kulturnog, gospodarskog i drugog sazrijevanja. Split je tijekom XIX. stoljeća bio pod dvjema upravama. Kratkotrajnom, ali ne manje značajnom francuskom i stoljetnom austrijskom upravom. Temeljem tih podataka autor

je podijelio knjigu u dva poglavlja. Zbog nedostupnosti građe vrlo je malen dio knjige posvećen francuskoj, dok je velik dio knjige posvećen austrijskoj upravi. Svako poglavlje autor započinje opisom općih prilika kako bi čitatelje upoznao sa situacijom toga doba. U cijeloj su knjizi vješto isprepleteni napori urbanizma i arhitekture u gradnji komunalne infrastrukture, ali i sukobi između grada, investitora i arhitekata, pogotovo prilikom primjene novih građevinskih oblika, materijala i tehnologija. Zanimljivost knjizi daju brojni projekti koji nisu realizirani zbog različitih razloga. Razdoblje francuske uprave u Splitu obilježilo je djelovanje generala Marmonta. To je doba kad se uređuju prostori i građe ceste, ali i uspostavlja zdravstveno i drugo stručno školstvo. Zanimljiv je podatak da je general zapovjedio gradnju Arheološkog muzeja u Splitu. Iz gotovo stoljetne austrijske uprave sačuvan je znatno veći broj dokumenata, tiskovina i projekata, iz kojih je bilo puno lakše rekonstruirati vrijeme preobrazbe grada. Osim prostornoga razvitka grada opisane su prometne veze, pomorske gradnje, stambena arhitektura, upravne zgrade, zgrade za kulturu, zgrade za zdravstvenu i socijalnu skrb, ugostiteljstvo, školske zgrade, vjerske građevine, graditeljsko nasljeđe, poslovne i gospodarske građevine, vojne građevine,

komunalne zgrade, infrastrukturne građevine, zelene površine, groblja, javni spomenici, te područja za sport i rekreaciju.

Prije zaključka autor opisuje djelovanje *Društva inženjera i arhitekata* u Splitu, a zatim abecednim redom nize kratke biografije graditelja/arhitekata koji su ostavili više ili manje traga na oblikovanje Splita u XIX. stoljeću. Većina arhitekata koji su djelovali u Splitu nisu bili iz Splita i u njemu su boravili kratko.

U različitim vizijama grada te razvoju graditeljskog i prirodnog nasljeđa prepoznate su dvije važne točke, a to su Dioklecijanova palača i Marjan, koji su i danas prostorni simboli Splita.

Osobita vrijednost knjige jesu brojni izvori koji nisu dostupni na internetu, a sada su prezentirani na jednome mjestu pa je tako otvoren put zainteresiranim istraživačima za urbanističko i arhitektonsko nasljeđe grada Splita. Uporabivosti knjige pomaže opsežno kazalo osoba. Istraživanje ima veću vrijednost ako se uzme u obzir činjenica da dosad nijedna institucija nije uspjela naći snage za istraživanje izgradnje grada toga doba. Nedvojbeno je arhitekt Stanko Piplović ponovno zadužio grad Split jer je uspio rasvijetliti urbanističko-arhitektonsku preobrazbu Splita u XIX. stoljeću.

ZLATKO JURIĆ

KATEKIZAM ZAŠTITE SPOMENIKA

MAX DVOŘÁK

CATECHISM OF MONUMENT PRESERVATION

MAX DVOŘÁK

M. Špikic continues his critical translation work of the seminal texts on conservation and restoration written in Europe in the 19th and 20th century. The books *Anatomy of a Historic Monument and Camilo Boito – Monument as a Book* were followed by the second completed edition *Catechism of Monument Preservation* written by M. Dvořák, translated and published in the 1988 thematic issue of the Split-based review "Pogledi". Špikic as editor of the second edition supplemented it with encyclopaedic texts, notes and an extensive bibliography. The second edition published in Zagreb contains for the first time the original photographs with critical comments. The text was reviewed by the professor J. Mirenčić who translated it thirty years ago. In his introductory text "Conservation and the last days" Špikic brilliantly synthesized the debates and events going on in the conservation field in the German-speaking countries at the beginning of the 20th century.

Naslov originala: *Katechismus der Denkmalpflege*
Verlag von Julius Bard, Wien, 1916. i 1918.

Prevela: Jasenka Mirenčić Bačić
Priredio i komentirao: Marko Špikic
Zagreb, siječanj 2016.

Str. 255, ilustr. 140, bibliografija
[20,5/14,5 cm, meki uvez, crno-bijeli tisak]

Recenzenti: Franko Čorić, Libuše Jirsak, Zlatko Juric
Graficki urednik: Boris Kuk
Izdavač: Naklada Jesenski i Turk
Tisak: Znanje d.o.o. Zagreb

ISBN 978-953-222-740-6
CIP 000919393 [NSK Zagreb]

M. Špikic i mala, čvrsto međusobno prijateljski povezana grupa visokoobrazovanih i sjajnih prevoditeljica – A. Vukadin, S. Sostarić, L. Jirsak – strpljivo i bržno nastavljaju raditi golem posao. Na hrvatski jezik pomnjivo prevode i opremaju kritičkim komentarima kapitalne tekstove o konzerviranju i restauriranju koji su napisani u Europi u 19. i 20. stoljeću. Nakon knjiga *Anatomija povijesnog spomenika* i *Camilo Boito – Spomenik kao knjiga* uslijedilo je drugo dopunjeno i kritičko izdanje *Katekizma zaštite spomenika* M. Dvořáka, a u pripremi su prijevodi Giovanonijevih konzervatorskih tekstova.

Glasoviti europski povjesničar umjetnosti M. Dvořák imao je neobičnu sudbinu u enciklopedijskim izdanjima u Hrvata. U prvoj enciklopediji bio je prisutan, pa je potom nestao u sljedećim izdanjima i opet se pojavio u zadnjem izdanju. *Katekizam zaštite spomenika* prvi je put preveden i objavljen 1988. godine u tematskom broju splitskoga časopisa „Pogledi”. Špikic je uredio drugo kritičko izdanje koje je opremio enciklopedijskim tekstom i bilješkama kojima je protumačio pojmove i osobe spominjane u tekstu, te priredio opširnu bibliografiju. U drugomu zagrebačkom izdanju prvi su put objavljene izvorne fotografije s kritičkim komentarima, koje su izostale u prvome izdanju.

Tekst je pregledala profesorica J. Mirenčić Bačić, koja ga je i prevela prije tridesetak godina. U uvodnome tekstu „Konzerviranje i posljednji dani” Špikic je sjajno sintetizirao rasprave i zbivanja u konzerviranju koji su se

vodili u njemačkome govornom području na početku 20. stoljeća.

Zašto je njihov rad na prevodenju i objavljanju ove knjige tako značajan?

Prvo, Špikic i suradnice diskretno su distancirani od središnje opsesije suvremenih znanstvenika na otvaranju kanala za diseminaciju narativa i beskrajnim umreživanjem na najvažnijim okruglim stolovima. Oni su se usredotočili na jedan od temeljnih tradicionalnih istraživačkih postupaka u humanističkim znanostima – pomno čitanje, dubinsko razumijevanje, kritičko razmišljanje i nijansirano prevodenje teorijskoga teksta s jednoga na drugi jezik. Nakon toga slijedi sintezna interpretacija pojedinoga teorijskog teksta unutar cijeloga opusa pojedinog autora, ustanovljenje njegova odjeka među suvremenima i istraživanje utjecaja na buduću razvoj teorijske misli o konzerviranju.

Drugo, krajnje savjesnim i pomno promisljenim prevodenjem sofisticiranih teorijskih tekstova pisanih na dugotrajno razvijanim europskim jezicima – oni aktivno predlažu definiranje konzervatorsko-restauratorske terminologije te sudjeluju u razvoju i mijenjanju hrvatskoga jezika.

Treće, iz knjige u knjigu u uvodnim se tekstovima postupno gradi mozaik povijesti konzerviranja u Europi na prijelazu 19. u 20. stoljeće.

Četvrto, iz knjige u knjigu Špikic s pravom uspravno i ponosno stoji na ramenima divova profesora Marasovića i Maroevića jer nadograđuje i nastavlja njihovo djelo suvremenim teorijskim spoznajama o konzerviranju. Nji-

hov međusoban složeni teorijski odnos možda najbolje opisuje ova metafora koju je osmislio Bernard iz Chartresa, a upotrebljavali su je u raznim situacijama sir I. Newton, S. Taylor Coleridge, R. Reagan i braca Gallagher iz Oasisa.

Peto, sličan izdavački koncept prevodenja kapitalnih teorijskih tekstova iz europske povijesti umjetnosti i arhitekture proveli su H. F. Mallgrave i S. Anderson u monumentalnoj ediciji *Texts&Documents*.

Edicija je nastajala zahvaljujući bliskim i prijateljskim odnosima jedne male skupine vrjednih, pristojnih i vrhunski obrazovanih osoba. Posebno treba naglasiti nekonformizam izdavača „Jesenski i Turk”, koji su knjigu objavili bez financijske potpore Ministarstva i Grada Zagreba.

Šesto, dok u društvu bjesni neprekidni sedamdesetogodišnji rat između ustaša i partizana, jedna malena skupina mirnih i super-talentiranih pojedinaca strpljivo gradi povijesni i teorijski mozaik koji ima istinsku europsku humanističku vrijednost.

Sedmo, jedna osobna želja umjesto zaključka.

Sljedeća knjiga koja bi se sjajno uklopila u postojeći niz bio bi izbor, prijevod i kritički komentar Loosovih tekstova o arhitekturi, odijevanju i svakodnevnom životu. U hrvatskoj arhitekturi Loos ima mitski status zbog osobnih kontakata s Kovačićem i Ehrlichom, ali su njegovi teorijski tekstovi nedovoljno prisutni, unatoč dvjema dosadašnjim izdavačkim akcijama.

ZLATKO KARAČ

ARHITEKTURA RIMOKATOLIČKIH CRKAVA VOJVODINE OD 1699. DO 1939.

DUBRAVKA ĐUKANOVIĆ

ARCHITECTURE OF ROMAN CATHOLIC CHURCHES IN VOJVODINA FROM 1699 TO 1939

DUBRAVKA ĐUKANOVIĆ

This ample monograph presents a comprehensive synthesis of a years-long research into Roman Catholic religious architecture of Vojvodina (a multi-ethnic and multi-confessional north region of Serbia) as a melting pot of Orthodox, Catholic, Evangelical, and Jewish religious building traditions. Owing to the fact that just few medieval church remains still exist and no new Christian churches were built during the Ottoman period, the predominant religious buildings in the region are churches built from the late 17th century until the Second World War in Baroque, Classicist, and Historicist style including few Secessionist and Modernist examples. The author of the book and the architect, Dubravka Đukanović, Ph.D., analyzed 250 churches from the liturgical, stylistic, and typological perspective searching for Central European influences and the origins of some architectural forms and spatial arrangements. The chronological and typological tables offering a well laid-out graphic synthesis of the main chapters make this book exceptionally valuable.

Pokrajinski zavod za zaštitu spomenka kulture, Petrovaradin; Biblioteka: Kulturno nasleđe Novi Sad, 2015.

Str. 577+10 tab., ilustr. 352, bilj.; prilozi: popis crkava, mjesta, skracenica, izvori, literatura, kazalo
Dvojezično: srpski/engleski
[31/24,5 cm, kolor, tvrdi uvez, ovitak]

Gl. i odgovorni urednik: Zoran Vapa
Recenzenti: Rudolf Klein, Aleksandar Kadijević,
Mirjana Roter Blagojević

Lektura: Vesna Bašić
Prijevod: Srdan Starčević, Frenklin Kormak
Fotografije: Nedeljko Marković, Dubravka Đukanović

UDK 726.54(497.113)“1699/1939”
ISBN 978-86-80929-27-9
CIP Biblioteka Matice srpske

Nakon gotovo pet godina rada, terenskoga dokumentiranja i arhivskog istraživanja te potom temeljite elaboracije, autorica dr. Dubravka Đukanović, arhitektica iz Novog Sada, nedavno je objavila sinteznu znanstvenu monografiju o sakralnoj arhitekturi rimokatoličke konfesionalne grupe u Vojvodini. Riječ je o do sada slabo poznatom, a iznimno vrijednom korpusu spomeničke baštine koji je kao kulturni sloj velikim dijelom vezan i uz autohtoni hrvatski etnikum Bačke, Srijema i nešto manje Banata, o čemu se kod nas zna tek vrlo malo. S iskustvom svoje prethodne knjige posvećene arhitekturi pravoslavnih crkava 18. i 19. stoljeća u Bačkoj (objavljene 2009.) i rada na doktorskoj disertaciji (obranjenoj 2013.) iz koje je dijelom proizašla i ova nova knjiga – Dubravka Đukanović je realizirala studiju uzornoga znanstvenog dometa koja se već po svome opsegu i iscrpnosti analize doima kao djelo većeg institutskog tima, a ne samostalnog istraživača!

Istraživanjem su obuhvaćene sve 243 rimokatoličke sakralne građevine na području Vojvodine, među kojima su – uz dominantne župne crkve i nekoliko samostanskih – inventarizirane i brojne manje kapele (grobne, zavjetne, obiteljske, kalvarijske) te u najreprezentativnijem sloju tri katoličke katedrale (u Subotici, Petrovaradinu i Zrenjaninu). Autorica je kao donji vremenski okvir istraživanja postavila 1699. (godina Karlovačkog mira) kada je veci dio Vojvodine oslobođen od osmanske vlasti i od kada započinje izgradnja novih kršćanskih bogomolja (vec 1701. dovršena je crkva sv.

Jurja u Petrovaradinu). Gornja kronološka granica koju arh. Đukanović prepoznaje kao relevantnu je 1939. kada je dovršena rekonstrukcija crkve u Mladenovu, što je posljednja još uvijek stilska rimokatolička gradnja nastala na promatranom području prije Drugoga svjetskoga rata. Valja znati da zbog duge turske vladavine i razaranja srednjovjekovnog sloja katoličkih crkava, starije predosmanske sakralne arhitekture u Vojvodini gotovo da i nema (rijetke su iznimke npr. samostanske crkve u Baču i Arači), pa se može reći da je Dubravka Đukanović zapravo obradila kompletan korpus građevina ove konfesionalne grupe. Tijekom gotovo dva i pol stoljeća povijesne geneze novovjekih katoličkih crkava autorica je izlučila šest stilski čitkih periodizacijskih odsječaka u rasponu od ranog baroka (u Vojvodini kasni cijelo stoljeće), do kasnog baroka, klasicizma, historicizma (s neizbježnom Bolléovom prisutnošću), rijetkih egzemplara secesije (npr. crkve u Sidu koju projektira vukovarski arhitekt Fran Funtak), s tek nekoliciinom naslućenih oblikovnih gesti moderne.

Međutim, inovativna vrijednost knjige kolegice Đukanović osobito je vidljiva u slozenoj i pazljivo nijansiranoj tipološkoj klasifikaciji crkava, za što je po riječima same autorice, uzore pronašla u monumentalnoj sintezi mađarske sinagogalne arhitekture prof. Rudolfa Kleina. Taj veliki spomenički korpus razvrstan je u sedam osnovnih tipoloških skupina, prema srodnosti tlocrtnih rješenja – od nekoliko jednobrodnih varijeteta, do transeptnih tlocrta, trobrodnih bazilika i centralnih grade-

vina... Osim što je pojavu pojedinih tipova dr. Đukanović uvjerljivo povezala s kronološkom podlogom razvoja, pregledno prikazanog na posebno uložnim tipološkim tablama, izlucena su i zemljopisna područja na kojima je pojedini tip dominantan. Posebna je cjelina posvećena istraživanju podrijetla i ishodišta pojedinih tipova (ali i stilsko-oblikovnih matrica) te interpretaciji arhitektonskih utjecaja za kojima autorica traga i u susjednim prostorima Hrvatske i Mađarske, ali i u siremu *Mitteleuropškome* monarhijskom miljeu. Osobitosti prostorne organizacije crkava, protumačene su, uz ostalo, i kroz prizmu liturgijskih zahtjeva i njihovih mijena tijekom vremena, a također i konstruktivnom uvjetovanosti, osobito kod sustava svodova.

Knjiga je opremljena brojnim ilustracijama gdje se, uz vrsno snimljene fotografije današnjeg stanja, s posebnim užitkom mogu pregledati i gotovo svi sačuvani arhivski nacrti reproducirani u visokoj rezoluciji. Međutim, nemjerljiv autorčin doprinos nalazimo u stotinama arhitektonskih snimaka objekata koji do sada nisu imali nikakvu dokumentaciju, nacrtanih ujednačeno i priređenih digitalno.

U prilogu knjige je ekstenzivna bibliografija, akribično sastavljen popis izvora i kompleksni indeksni registar. Kao osobit izdavački napor treba pohvaliti punu dvojezičnu objavu teksta (srpsko-englesku), što ce arhitekturi Vojvodine otvoriti vrata ka europskim sintezama u kojima primjera s naših područja zbog jezičke zatvorenosti uglavnom nema, ili ih je vrlo malo.

IVA MURAJ

TRAKTAT O DETAJLU V ARHITEKTURI

VLADIMIR BREZAR

TREATISE ON DETAIL IN ARCHITECTURE

VLADIMIR BREZAR

Architectural spaces, objects, forms and details exist independently from man's consciousness. Their meanings can be recognized by the method of analogy, for instance by comparing with language. During the genesis detail changes its role in a series of transition from imitation to stylization. More than the original function the interpretation of it becomes important. The design of detail depends on technological, anatomical, dimensional, psychological, aesthetical parameters as well as on geometry of joining. Especially the question of detail as application and decoration is exposed due to the changing of aesthetic standards. The denudation of meaning of the "house without details" leads to the need of message carriers which make possible the communication between architecture and observer. The professional communication inside the branch is excluded here where there the term detail is identified with the term detail drawing. Thus the outer visual form of detail remains the most important; in the first phase it represents the way of realization, but in every further phase it means the memory, the interpretation of the method applied in the first place.

[Abstract preuzet iz knjige]

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo
Ljubljana, 2015.

Str. 49, ilustr. 30, priloga 8, literatura, *abstract*
[30/21, c/b, meki uvez, slovenski jezik]

Recenzenti: Martina Zbasnik-Senegačnik, Domen Zupancić
Skice: Vladimir Brezar
Graficko oblikovanje: Marta Bujanda Miguel
Za izdavača: Peter Gabrijelečič, dekan

ISBN 978-961-6823-56-2

CIP Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

Traktat (lat. *tractatus* – zanimanje, obrađivanje) je opširna rasprava o nekom određenom predmetu ili pitanju. U svojoj knjizi *Traktat o detalju v arhitekturi* Vladimir Brezar, umirovljeni profesor arhitekture, prenosi svoja istraživačka, stručna i pedagoška znanja i iskustva o detalju. Naslov knjige jasno nagovješćuje da je riječ o upoznavanju sa značenjem arhitektonskog detalja u različitim projektantskim procesima te izučavanju pristupa rješavanju arhitektonskog detalja i njegovoj primjeni u arhitekturi. Detalj se promatra kao fizikalni, konstrukcijski, funkcionalni i tehnološki fenomen.

Knjiga je stručna publikacija na području arhitektonskih konstrukcija i zgradarstva. Arhitektonske konstrukcije predstavljaju jedan od osnovnih kolegija na studijima arhitekture u našoj i susjednim zemljama. Knjiga je napisana na slovenskom jeziku i vrijedna je zbog općeg manjka slične suvremene literature na hrvatskom jeziku. Među naslovima u hrvatskoj izdavačkoj ponudi, od strane domaćih autora, nema izdanja koje se bavi iščitavanjem i razumijevanjem detalja. U arhitektonskom obrazovanju takva literatura i znanstveni pristup izvrsna su nadopuna osnovnim kolegijima i uzor koji pokazuje kako arhitektonska struka ne trpi disciplinarnu granice, već se one međusobno nadopunjavaju i uzajamno obogaćuju.

Knjiga je objavljena 2015. kao obnovljeni tekst *Detalj kot element arhitekturnega jezika* studentskoga materijala kolegija Finalizaci-

ja in detalji na poslijediplomskom studiju na ljubljanskom Fakultetu za arhitekturu 1987. godine. Dr.sc. Vladimir Brezar (Kranj, 1935.) diplomirao je na Visokoj tehničkoj skoli – Odjel za arhitekturu 1959. u Ljubljani, gdje je zaposlen kao asistent (1959.-1973.), docent (1973.-1978.), izvanredni profesor (1978.-1988.) i redoviti profesor (1988.-2005.). Bio je predstojnik Odjela za arhitekturu (1975./76.), dekan Fakulteta za arhitekturu, građevinarstvo i geodeziju u Ljubljani (1984./85.) i dekan samostalnog Fakulteta za arhitekturu u Ljubljani (1995./96.). Predavao je kolegije Stambene zgrade, Arhitektonske konstrukcije II (poslije Finalizacija i detalji) na Fakultetu za arhitekturu u Ljubljani i kolegij Zgradarstvo na Tehničkom fakultetu Sveučilišta u Mariboru (1992./93.). Projektirao je brojne poslovne, stambene i vjerske zgrade u Sloveniji. Njegov rad pokrivao je područja masovne gradnje stanova s naglaskom na funkciju i iskoristivost stana te građevne tehnologije (prefabrikacija, finalizacija i detalji).

Njegove su značajnije publikacije: *Kompozitna struktura ovojnik konstrukcij* (disertacija, UL, Ljubljana, 1984.), *Finalizacija in detalji* (FA, Ljubljana, 1990.), *Stavbarstvo* (Univerza v Mariboru, 1995.), *My IAHS Sketchbook – Moja IAHS skicirka* (Istanbul, 2012.).

Najnovija knjiga *Traktat o detalju v arhitekturi* uzorno je pedagoški strukturirana, slijedi logiku razvijanja znanja o predmetu i postavlja standarde za sličnu literaturu. Tekst je knjige lako razumljiv, izvrsno sistematiziran i

prezentiran. Autor originalno i uvjerljivo kombinira različite razine izlaganja i pokazuje znanje različitih teorija. U formalnom smislu knjiga je podijeljena u dva dijela.

Prvi dio razrađuje grad u osam poglavlja: detalj kao element arhitektonskog jezika, parametri oblikovanja detalja, sastavljanje i sklop, geometrija sastavljanja, detalj kao dekoracija i imitacija, detalj kao komunikacija, semantički i održivi paradoksi, analiza značenja i zaključci.

Drugi dio „Tematski prilozi“ sadrži osam specifičnih tema: detalj slijedi koncept, detalj kao crtež, detalj i mjerilo, 'održivi' detalji, fasada i voda, zid i pod, problem ugla i detalj koji sokira, te time nadopunjuje i zaokružuje cjelinu.

Važan su doprinos djelu autorske, rukom radene skice i crteži. Da je prof. Brezar vrhunski crtač, doznala sam 2012. godine na međunarodnoj 38. *International Association for Housing Science* [IAHS] konferenciji u Istanbulu, kad je izdana njegova knjiga *My IAHS Sketchbook* (Istanbul, 2012.) sa sjećanjima na IAHS konferencije (1992.-2012.) – potkrijepljena crtežima u boji. Prof. Brezara srela sam ove godine u Zagrebu na otvorenoj autorske izložbe „Izložba crteža“, koja je bila otvorena povodom slovenskoga kulturnog praznika – Prešernova dana (Slovenski dom, Zagreb, 27.1.-1.2.2016.), na kojoj je predstavio sažetak svoga bogatoga arhitektonskog opusa i izbor skica s mnogobrojnih putovanja.

ALEKSANDAR KADIJEVIĆ

SERBIEN. STADT ALS REGIONALER KONTEXT FÜR ARCHITEKTUR SERBIA. THE CITY AS A REGIONAL CONTEXT FOR ARCHITECTURE

BOJAN KOVAČEVIĆ, ADOLPH STILLER [EDITORS]

SRBIJA. GRAD KAO REGIONALNI KONTEKST ARHITEKTURE

BOJAN KOVAČEVIĆ, ADOLPH STILLER [UR.]

The exhibition "Serbien. Stadt als Regionaler Kontext für Architektur [Serbia. The City as a Regional Context for Architecture]", organized as the thirty-ninth exhibition from the exhibition series "Architektur in Ringturm [Architecture in Ringturm]" (18 Feb – 02 Apr 2015) provided insight into the origins of architecture in the Republic of Serbia focusing primarily on the architecture of medium-sized Serbian towns and less on Serbia's capital Belgrade whose architecture was presented at the 2011 exhibition "Belgrad – Momente der Architektur". The exhibition catalogue with its high-quality illustrations and useful thematic and historiographic reviews, contributes to a more thorough understanding of the origins of architectural profession in Serbia in the last 150 years including a valuable contribution made by the Croatian architects.

Verlag: Muery Salzmann, Wien 2015.

Str. 216, ilustr. 500, literatura, kazalo
[20/20 cm, u boji, meki uvez]

Urednici: B. Kovačević, A. Stiller
Prevoditelji: I.&W. Rappi, J. Erdeljan, M. Adamović
Kulenović, M. Matic, E. Saghafi Donorski
Lektura: I.&W. Rappi
Graficki dizajn: Haler&Haler
Tisak: Remaprint Literadruck

ISBN 978-3-99014-115-1

Organizirana kao tridesetdeveta u seriji „Architektur im Ringturm”, bečka izložba „Serbien. Stadt als Regionaler Kontext für Architektur” (18.2.-2.4.2015.) srednjoeuropskoj je publici podrobno približila genezu novijega graditeljskog stvaralaštva na prostoru Republike Srbije. U njoj je stavljen akcent na arhitektonski fond srbijanskih gradova srednje veličine, manje na prijestolni Beograd – posebno predstavljen izložbom „Belgrad – Momente der Architektur” 2011. godine. Izložbom i publikacijom nastavljen je proces historiografskog prezentiranja novijih graditeljskih fenomena sa širega bivšeg jugoslavenskog i balkanskog prostora („Rumanien. Momente der Architektur vom 19 Jh. bis heute”, „Avantgarde&Kontinuität: Kroatien, Zagreb, Adria”, „Slowenien Architektur”, „Tirana – Planen, Bauen, Leben”, „Marburg-Maribor” i „Montenegro: Kontrast, Landschaft Architektur, Kontext”).

Slojevitu postavku pratio je instruktivan dvojezični njemačko-engleski katalog u kojem je grupa pozvanih stručnjaka iznijela stajališta o odabranim temama. Katalog su studiozno uredili autori izložbe – beogradski arhitekt Bojan Kovačević i bečki kustos Adolph Stiller, istovremeno i pisci prvih dvaju poglavlja. Poput prijašnjih, i ovaj je katalog tematsko-metodološki višeslojan, sastavljen od historiografskih, memoarskih i raspravno-kritičkih priloga upotpunjenih veoma kvalitetnim ilustracijama. U uvodnom ogledu „Arhitektura u Srbiji” Stiller aktualizira opću genezu graditeljstva na tlu Srbije. Najveću pozornost posvećuje raz-

voju arhitektonske struke u doba industrijalizacije nakon Drugoga svjetskog rata. Kroz ilustracije i komentare ističe doprinos stranih graditelja razvoju Srbije, izdvajajući zagrebačke arhitekta Huga Ehrlicha (JU banka), Lavoslava Horvata (hotel „Jugoslavija”) i autore palače SIV-a (A. Ulrich, D. Perak, A. Potočnjak i Z. Neumann). Najviše prostora pridaje poslijeratnim nositeljima autorske moderne arhitekture N. Dobroviću, B. Bogdanoviću, M. Mitroviću, A. Brkiću, I. Antiću, M. Lojanici, M. Jovanoviću i drugima, analizirajući i recentnu produkciju B. Mitrovića, D. i M. Marusić, B. Podreće, S. Krunića i A. Spajica.

S osam kratkih portreta utjecajnih arhitekata Kovačević dodatno proučljuje slojevitost kataloške eksplikacije. Budući da je tek manjina prikazanih autora još uvijek aktivna, o njihovu se djelu može govoriti kao o zaokruženom i historiografski mjerljivom. I dijalog između tumača arhitekture Duska Kuzovića i klasika srbijanske kasne moderne Mihajla Mitrovića, publiciran u obliku nadahnutog intervjua, aktualizira devastacije značajnih autorskih cjelina izvan Beograda, ličnost Stanka Mandića i ključne determinante novije srbijanske arhitekture. Potom slijedi prikaz glavnih arhitektonskih ostvarenja u sedam gradova središnje Srbije i Novom Sadu, nedovoljno poznatih srednjoeuropskoj stručnoj javnosti.

U prilogu „Arhitektura kao dio industrijskog naslijeđa Srbije” Rifat Kulenović analizira stanje u tom području, počevši od sredine devetnaestog stoljeća. Osim beogradskih industrij-

skih kapaciteta koje su projektirali znameniti arhitekti (J. Najman, D. Brašovan, J. Dubovy i dr.), ističe i komplekse ostvarene u gradovima središnje Srbije. Posljednji prilog kataloga „Percepcija srpske arhitekture u inozemstvu” Vladimira Vukovića baca inicijalno svjetlo na tu nedovoljno problematiziranu temu, s naglaskom na razdoblje poslije Drugoga svjetskog rata. U njemu je stavljen akcent na ličnost Aljoše Josića koji je u suradnji s G. Candillisom i S. Woodsom ostvario zavidnu međunarodnu karijeru. Doprinosi internacionalnoj stručnoj sceni Ranka Radovića i Bogdana Bogdanovića također su opisani, uz napomenu da je bilo i drugih autora koji su se na njoj istaknuli (M. Pantović, S. Maksimović, M. Bobić i D. Radović). Katalog završava biografijama autora tekstualnih priloga, spiskom odabrane literature, kazalom i kartom današnje Republike Srbije.

Iznimno kvalitetno ilustriran, ispunjen korisnim problemskim i historiografskim osvrtima, katalog baca novo svjetlo na predmetnu temu. U faktografsko-analičkom pogledu pridonosi točnijem razumijevanju geneze arhitektonske struke u Srbiji tijekom posljednjih 150 godina, osvjetljavajući različite tipove zgrada, pri čemu su nepravедno zapostavljeni sakralni objekti srbijanskih autora. Udio hrvatskih graditelja koji su privremeno ili trajnije djelovali u Srbiji primjereno je prikazan, što se odnosi i na slovenske i bosanskohercegovačke. I po tome ova publikacija zasluhuje pozornost jer poticajno proširuje opseg istraživanja srbijanske arhitekture na siri regionalni kontekst.

